

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

Förutsättningar och begränsningar med att bedriva medlingsverksamhet i svenska kommuner -En kvalitativ studie

Sofia Eriksson & Linn Gustavsson

Författare: Sofia Eriksson & Linn Gustavsson
Handledare: Catherine Tsogas
Examensarbete 15 hp
Institutionen för hälsovetenskap
Mittuniversitetet VT 2012

Förutsättningar och begränsningar med att bedriva medlingsverksamhet i svenska kommuner

- En kvalitativ studie

Sofia Eriksson & Linn Gustavsson

Abstrakt

Introduktion: Medling med anledning av brott har funnits i Sverige sedan 1980- talet då ungdomsbrottsligheten betraktades som ett ökande samhällsproblem. År 1997 fick Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag av regeringen att stötta och främja olika medlingsprojekt runt om i Sverige och idag är medling lagstadgat, bland annat ska alla kommuner i Sverige sörja för att kunna erbjuda medling till samtliga lagöverträdare under 21 år. **Metod:** Studien var av kvalitativ ansats och utfördes genom åtta semistrukturerade telefonintervjuer med medlingssamordnare i Sverige. Respondenterna representerade fyra olika kommunstorlekar och intervjumaterialet analyserades genom en deduktiv innehållsanalys. **Syfte:** Syftet med studien var att belysa förutsättningar och begränsningar med att bedriva medlingsverksamhet i svenska kommuner. **Resultat:** Den främsta förutsättningen för att kunna bedriva medlingsverksamhet var medlingssamordnares uppfattningar om medlingens positiva påverkan på brottsdrabbade och gärningspersoner. Bristfälligt ärendeflöde, avsaknaden av nationella riktlinjer om hur arbetet borde organiseras samt bristande samverkansrutiner med andra aktörer uppgavs som betydande begränsningar. **Diskussion:** Medlingsverksamheter i Sverige organiserades på olika sätt i olika kommuner vilket kunde bero på den ramlagstiftning som finns om medling. Det varierande ärendeflödet kunde ses som ett resultat av bristande kunskap om medlingens syfte och effekter. För att medlingsverksamheterna ska bedrivas rättssäkert föreslog författarna till den aktuella studien ett tydligt centralt ansvar för verksamheterna samt att riktlinjer och direktiv tydliggörs. Författarna ansåg också att en fungerande medlingsverksamhet i Sverige var viktig då tidigare forskning rapporterat att medling som intervention har minskat återfall och ökat välmående hos såväl gärningspersoner som brottsdrabbade.

Nyckelord: medling, medlingsverksamhet, medlingssamordnare organisation, samverkan, medlingsprocess.

Introduktion

Medlingsverksamhet med anledning av brott har funnits i Sverige sen slutet av 1980-talet och var inledningsvis i liten skala (Brå, 2008a; Rytterbro, 2003). Enligt Rytterbro (2003) har medling tagit fäste i Sverige delvis på grund av att ungdomsbrottsligheten ökat samt blivit ett allvarligt socialt problem. Idéer om att medling tidigt kan hindra unga personer från att inleda kriminella karriärer har också bidragit till medlingens framfart (Rytterbro, 2003). Umbreit (1999) menade att medling ger den brottsdrabbade möjlighet att förklara för gärningspersonen hur brottet påverkat honom eller henne, få svar på frågor kring händelsen samt att få delta i att göra upp en återställningsplan för gärningspersonen. Vidare framhöll Umbreit (1999) att gärningspersonen genom medling får möjlighet att ta ansvar för sina handlingar, förstå vilka effekter brottshandlingen har medfört samt utveckla en återställningsplan för att gottgöra den brottsdrabbade.

År 1997 fick Brå i uppdrag att inleda, följa och utvärdera ett trettiotal försöksverksamheter med syfte att utveckla medling för unga lag överträdare (Brå, 2008a). Projektet resulterade i ett flertal rapporter om medling vilka låg till grund för tillkomsten av lag (SFS 2002:445) om medling med anledning av brott. Lagen är en ramlag som anger en beskrivning av lagens tillämpningsområde och medlingens förutsättningar, förberedelser samt möten. Lagen anger bland annat att genomförandet av medling grundas på frivillighet och gärningspersonen ska ha erkänt brottet eller delaktighet i brottet. Syftet med lagen var att medlingsverksamheten i Sverige skulle utvecklas enhetligt och därmed säkerställa rättssäkerheten (Marklund, 2011). År 2006 fattade riksdagen beslut om att alla kommuner i Sverige ska sörja för att kunna erbjuda medling till lagöverträdare under 21 år (Brå, 2008a). Kommunernas skyldigheter regleras i socialtjänstlagen (SFS, 2001:453) kapitel 5, § 1c. För att kommuner ska kunna erbjuda medling är polisen skyldiga att tillfråga gärningspersoner upp till 21 år om de vill bli kontaktade av medlingsverksamheten då förundersökning inletts och den unga gärningspersonen erkänt brott eller delaktighet i brott (RPSFS 2008:5). Idag finns ingen myndighet som uttalat ansvarar för medlingsverksamhet på nationell nivå, däremot åligger det varje enskild myndighet som behandlar unga lagöverträdare att beakta lagstiftningen kring medling (Marklund, 2011). I praktiken innebär det till exempel att polis, socialtjänst och åklagare har ett gemensamt ansvar att erbjuda medling till unga lagöverträdare under 21 år.

Ungdomsbrottslighet

Ungdomsbrottslighet har varit ett ihärdigt och socialt problem som har medfört höga kostnader och det har därför varit nationell prioriterat att finna metoder för att minska ungdomsbrottsligheten (Bradshaw, Roseborough & Umbreit, 2006). Brå (2008b) rapporterade att ungdomar ofta betraktas som samhällens framtid varpå ungdomars brottslighet kan anses vara ett tecken på framtida sociala problem både för individerna själva och för samhället i stort. Enligt Brå (2008b) är ungdomar mellan 15 och 20 år den mest brottsaktiva åldersgruppen då många ungdomar begår brottsliga handlingar. Brå (2008b) rapporterade dock att de flesta ungdomar upphör att begå brottsliga handlingar

runt 20 års ålder vilket är gällande i såväl Sverige som internationellt.

Vidare framhöll Brå (2008b) att tillgreppsbrott, skadegörelse och våldsbrott är typiska ungdomsbrott, exempelvis lindrigare stöldbrott så som snatteri och cykelstölder. Ungdomar svarar även för en stor del av misstänkta gärningsmän gällande misshandel och personrån (Brå, 2008b). Tillgreppsbrott definieras i Brottsbalken [Brb] (1962:700) kapitel 8 och inbegriper till exempel snatteri, stöld, rån och tillgrepp av fortskaffningsmedel.

Welsh et al. (2008) undersökte samhällskostnader av att unga pojkar begår brott med fokus på kostnader associerade med de brottsdrabbade. Welsh et al. (2008) rapporterade att det vanligaste brottet som pojkarna begick var misshandel, följt av stöld medan sexuella övergrepp var ovanliga. När det gällde gärningspersonernas ålder var kostnaderna högst då ungdomarna var mellan 10 och 16 år gamla. Welsh et al. (2008) förklarar det med att flest antal misshandelsbrott begicks i den åldergruppen, vilka var brott som kostade mer än olika typer av tillgreppsbrott. Vidare rapporterade författarna att de pojkar som börjat begå brott innan 13 års ålder begick mer allvarliga brott genom ungdomsåren än de som börjat begå brott efter 13 års ålder. Vinsterna med att tidigt sätta in åtgärder vid ungdomsbrottslighet har kunnat överstiga de faktiska kostnaderna för åtgärderna (Cohen, 1998). Cohen & Piquero (2009) uppskattade vad högriskpersoner med tungt drogmissbruk, en kriminell karriär och/eller avhopp från skolan kostar samhället under en livstid. Resultaten visade att kostnaderna för ungdomsbrott ökar med ungdomens ålder och att samhället då tjänar på att sätta in åtgärder så tidigt som möjligt.

Rättsskipning

När samhället ställs inför problemet med kriminalitet sätts samhällets förmåga att skydda medborgarna från kriminalitet på prov och skyddet har förväntats innebära brottsprevention och bestraffning (Marklund, 2011). Christie (2005) menade att det finns två sätt att betrakta rättsskipning på, den vertikala rättsskipningen (straffrättslig rättvisa) och den horisontella rättsskipningen (reparativ rättvisa). Den vertikala rättsskipningen innebär ett tankesätt där regler har allmängiltighet på alla platser, i alla tider och där alla behandlas lika oavsett unika omständigheter kring konflikter (Christie, 2005). När en konflikt mellan två parter blir föremål för det straffrättsliga systemet omvandlas den enligt Christie (1977) från att gälla den brottsdrabbade och gärningspersonen till att bli en konflikt mellan gärningspersonen och staten, vilket ofta leder till att den brottsdrabbade förlorar sin status som part i processen. Christie (1977) hävdade att den brottsdrabbade blir dubbelt viktimerad, först av gärningspersonen vid brottstillfället och ytterligare en gång vid rättsprocessen då han eller hon förnekats rätten att fullt ut delta som part.

Christie (2005) framhöll att den horisontella rättsskipningen består av tre huvudegenskaper; konflikten ska hanteras lokalt av dem som berörs av den, bakgrundsinformationen kring konflikten ska vara relevant för de inblandade parterna och återställning är viktigare än straff. Christie (2005) menade att kriminalitet inte

existerar som ett naturfenomen. Kriminalitet kan istället betraktas som dåliga handlingar och rättsskipningen borde ta utgångspunkt i den oönskade handlingen snarare än straffrättsväsendets definition av vad som har hänt. Som alternativ till det traditionella straffrättsliga systemet beskrev Christie (1977) en alternativ rättsmodell där konflikter ska lösas lokalt och av lekmän.

Det första steget för att lösa en konflikt är enligt Christie (1977) att fastslå att lagen brutits och att gärningspersonen identifierats. Steg två innebär att den brottsdrabbade inför rätten redogör för alla konsekvenser som brottet medfört, oberoende om det är legalt relevant eller inte. Christie (2005) menade att relevans tas i beaktande vid både vertikal och horisontell rättsskipning men för den horisontella rättsskipningen innebär relevansen det som parterna anser vara relevant bakgrundsinformation snarare än vad som generellt anses vara försvårande eller förmildrande omständigheter ur ett legalt perspektiv. Steg två är den viktigaste delen av processen eftersom den brottsdrabbade står i fokus och det fastslås hur den brottsdrabbade ska återställas vilket i första hand ska utföras av gärningspersonen följt av grannskapet och staten (Christie, 1977). Eftersom Christie (2005) menade att rättsskipningen ska föras lokalt i samhället blir det viktigare med återställning snarare än straff eftersom de som är en del av konflikten ska fortsätta leva tillsammans i framtiden och för att möjliggöra det krävs en slags förlåtelse mellan parterna. Steg tre innebär att domstolen överväger om gärningspersonen ska utdömas ett straff utöver återställningen. Det fjärde steget fokuserar på vilka behov som gärningspersonen kan tänkas ha, inte för att förhindra återfall utan för att gärningspersonen har dessa behov, exempelvis läkarvård och utbildning (Christie, 1977).

Christie (1977) framhöll att det inte finns något universellt hjälpmedel som förhindrar kriminalitet, med undantag för avrättningar eller livstids fängelse. Stahlkopf, Males och Macallair (2010) jämförde rättssystemets bemötande av unga lagöverträdare i delstaterna Kalifornien och Texas under tidsperioden år 1995 till år 2006. Trots att Texas ökade antalet arresteringar och inlåsningar av unga medan Kalifornien minskade motsvarande sjönk ungdomsbrottsligheten med 50 % i båda delstaterna. Stahlkopf et al. (2010) menade därmed att inlåsningen av ungdomar inte fyller någon funktion eftersom den ger samma effekt på ungdomsbrottsligheten som att inte låsa in dem. Christie (2005) framhöll dock att straffinstitutionen inte bör avskaffas helt eftersom den är en del av vår kultur men menade att rättsskipningen bör utvecklas från straff mot en mer avskaffade inriktning.

Medling

Christies (2005) föreställning om att återställning är viktigare än straff kan bli praktiskt möjligt genom medling, då gärningspersoner och brottsdrabbade ges möjlighet att mötas för att lösa en konflikt tillsammans med en opartisk medlare. Enligt Bradshaw och Roseborough (2005) har familjekonferenser, fredscirklar och medling varit de former av reparativ rättvisa som fått störst uppmärksamhet varav medling varit den mest frekvent använda. Medling har vanligen använts vid tillgreppsbrott och mindre grova våldsbrott men även vid grövre former av våldsbrott (Bradshaw et al., 2006; Umbreit, 1999;

Umbreit & Vos, 2000). Vidare menade Umbreit (1999) att medling ofta använts gällande ungdomsbrott men att det även förekommer vid brott begångna av vuxna. Medling har beskrivits som en konfliktlösningsmetod där två parter mötts för att finna en lösning på en konflikt eller ett problem (Brå, 2007; Nugent, Umbreit, Wiimaki & Paddock, 2001; Rytterbro, 2003; Umbreit, 1999). Medlingssituationen har varit en frivillig företeelse där brottsdrabbade och gärningsperson träffats för att tillsammans med en neutral medlare söka acceptans och förståelse för varandra och finna en lösning på konflikten (Brå, 2007; Umbreit, 1999). Genom medlingen har unga också fått ta ansvar för sina handlingar och brottsutsatta fått chans till upprättelse (Rytterbro, 2003).

Medlingsprocessen

Hur medling bedrivits skiljer sig både mellan länder och även inom länder (Sehlin, 2009; Umbreit, 1999). Umbreit (1999) menade att det finns flera typer av medlingsprogram, men att de har fyra gemensamma steg. Först inhämtas information om konflikten för inläsning, sedan förbereds och genomförs medlingen för att slutligen följas upp.

Sehlin (2009) beskrev den svenska medlingsprocessen som inleds med att polisen informerar gärningspersonen om medling och tillfrågar om gärningspersonens inställning till att delta i medling. Om gärningspersonen är positivt inställd till medling lämnas ärendet till en medlare i kommunen som bokar möte med gärningspersonen och tillfrågar även den brottsdrabbade om viljan att delta (Sehlin, 2009). Om medlaren finner att ärendet är lämpligt för medling bokas tid för medling in och polisen, socialtjänsten, åklagare samt parterna informeras om var och när medlingen ska ske. Umbreit (1999) beskrev att det första steget är viktigt steg då medlaren får mycket information kring konflikten inför medlingen, men det skapar även ett förtroende för medlaren hos de olika parterna.

Nästa steg i medlingsprocessen är att genomföra separata förmöten med gärningspersonen och den brottsdrabbade där vårdnadshavaren deltar med gärningspersonen (Sehlin, 2009). Under förmöten informerar medlaren om vad medling innebär och tillfrågar gärningspersonen om viljan att förmedla någonting till den brottsdrabbade. Medlaren frågar även om gärningspersonen betraktar sig som ansvarig för den begångna handlingen och inställningen till att utbetala ett potentiellt skadestånd. Gärningspersonen klargör vad som hänt och vilka konsekvenser brottet medfört.

Vid följande steg genomförs medlingsmötet där de båda parterna och medlaren närvarar (Sehlin, 2009). Medlaren inleder efter presentation av deltagarna med att informera om hur medlingen ska fortskrida, att medlaren är opartisk och vilka regler som gäller. Parterna får sedan med egna ord berätta hur de upplevt det inträffade. Efter det följer en period då de båda parterna ställer frågor till varandra, eventuella övriga deltagare (föräldrar, socialtjänstarbetare med flera) ges också möjligheten att ställa frågor. Eventuella avtal samt gottgörelse diskuteras och parterna skriver under det potentiella avtalet. Det sista steget innebär att medlaren tackar parterna för att de deltagit och informerar om att vid önskemål kan uppföljningsmöte ske.

Medlingens påverkan

Bradshaw och Roseborough (2005) jämförde återfall efter interventionerna medling och familjekonferenser i jämförelse med ingen intervention. Författarna fann att medling hade signifikant större effekter på återfall än familjekonferenser, en reduktion med i genomsnitt 35 % i jämförelse med familjekonferenser där reduktionen i genomsnitt var 11 %. Resultatet vid en analys av fyra studier som undersökt återfall hos 1298 ungdomar, visade att ungdomar som begått brott och deltagit i medling återföll i 32 % lägre grad än ungdomar som inte deltagit i medling (Nugent et al., 2001). Även resultaten från en analys av 15 studier bestående av 9172 ungdomar visade att återfall i brottslighet minskade med 34 % för de ungdomar som deltagit i medling i jämförelse med ungdomar som inte deltagit i medling (Bradshaw et al., 2006). Davis (2009) rapporterade dock att medling inte verkade ha en mer positiv effekt på återfall än den traditionella domstolsprocessen. Sehlin (2009) undersökte effekten av medling på återfall i brott och fann att medling minskade återfall i brottslighet bland ungdomar i Sverige. Vidare fann Sehlin (2009) att återfallen minskade oavsett om den brottsdrabbade var en privatperson eller ett företag. Sehlin (2009) rapporterade även att medling hade störst effekt på flickor, som återföll i mindre utsträckning än pojkar. De ungdomar som genomgått medling och återfallit i brott begick även mindre allvarliga brott än de ungdomar som inte genomgått medling och återfallit (Nugent et al., 2001).

Umbreit (1999) jämförde medlingsprogram i fyra olika provinser i Kanada för att undersöka medlingens resultat och parternas upplevelser av medlingen. Umbreit (1999) fann att brottsdrabbade och gärningspersoner som deltagit i medling var signifikant mer positivt inställda till rättssystemets bemötande än brottsdrabbade och gärningspersoner som erbjudits medling men sedan inte deltagit. Davis (2009) rapporterade att de brottsdrabbade parterna dels hade mer positiva erfarenheter av rättssystemen samt en mer positiv bild av gärningspersonerna om de deltagit i medling i jämförelse med om de deltagit i en traditionell domstolsprocess. Davis (2009) och Umbreit (1999) fann även att brottsdrabbade som deltagit i medling var mindre rädda för att bli utsatta för brott av samma gärningsperson än de brottsdrabbade som inte deltagit i medling. Umbreit och Vos (2000) analyserade två fall av medlingsmöten där ena parten var dömd för mord och den andra parten var anhöriga till mordoffren. Resultaten visade att samtliga brottsdrabbade upplevde medlingen som kraftfull och hjälpsam för läkeprocessen samt att de kände sig lättade. Umbreit och Vos (2000) rapporterade även att gärningspersonerna var tacksamma för att ha fått möjlighet att göra en insats för att hjälpa familjerna i sorgebearbetningen. Även Wemmers och Cyr (2005) fann att över 60 % av de brottsdrabbade som deltagit i medling upplevde sig må psykiskt bättre efter medlingsmötet än vad de hade gjort före mötet. Choi, Green och Gilbert (2011) rapporterade att deltagande gärningspersoner genom medling fick en uppfattning av de oanade effekterna av brotten samt en förståelse för konsekvenserna det medfört och menade att det inte var lätt att möta personerna de utsatt för brott. Vissa av respondenterna rapporterade att negativa känslor hade lättat, då speciellt ilska.

Problemformulering

Brå (2008a) rapporterade att de år 1997 fick i uppdrag av regeringen att bedriva och stötta försöksverksamheter gällande medling vid brott för unga lagöverträdare. Statens offentliga utredningar [SOU] gjorde utifrån Brås rapporter om medling, en samlad bedömning av medlingens inverkan (SOU, 2000:105). SOU (2000:105) konkluderade att medling kunde ha en positiv inverkan på ungdomsbrottslighet både gällande reducerad återfallsfrekvens hos gärningspersoner samt för brottsdrabbade att bearbeta sina känslor. Vidare drogs slutsatsen att det behövdes regler om hur medlingsverksamhet skulle bedrivas, vilket resulterade i lag om medling med anledning av brott (SFS 2002:445) som trädde i kraft under år 2002 (Brå, 2008a). Den 1 januari 2008 utökades den svenska lagstiftningen kring medling till att alla kommuner ska sörja för att kunna erbjuda medling för gärningspersoner under 21 år (Sarnecki, 2009). Vid studiens utförande saknades forskning avseende hur medling bedrivs i Sverige varpå det är av stor betydelse att området undersöks. Med tidigare forskning i beaktande anses medling vara en betydande intervention mot att utveckla kriminella karriärer som kostar samhället mycket pengar. Tidigare forskning har även visat att medling skapar välmående hos brottsdrabbade som annars är en grupp som glöms bort i rättsprocessen. Mot bakgrund av ovanstående är det av vikt att kommuner har en välfungerande medlingsverksamhet.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien var att belysa förutsättningar och begränsningar med att bedriva medlingsverksamhet i svenska kommuner och besvarades utifrån följande frågeställningar.

- Vilken inställning har medlingsansvariga till medling?
- Vad anser kommuners medlingsansvariga fungerar bra med medlingsverksamheten?
- Vad anser kommuners medlingsansvariga borde förbättras med medlingsverksamheten?

Metod

Studien bygger på en kvalitativ intervjuundersökning med åtta medlingssamordnare från åtta olika kommuner i Sverige. En kvalitativ forskningsdesign valdes för studien då kvalitativ design syftar till att skapa djup förståelse för ett område med en explorativ utgångspunkt (Jacobsen, 2007). Denscombe (2009) och Jacobsen (2007) beskrev flera fördelar med kvalitativ design och menade att kvalitativa data ger detaljerad information om verkligheten.

Den förförståelse som författarna till den aktuella studien hade innan uppsatsens påbörjande var begränsad. Den kunskap som fanns kring medling var att det var en form av reparativ rättvisa som innebar att gärningspersonen och den brottsdrabbade möttes för att tala om ett begånget brott. Vidare hade båda författarna till den aktuella studien

en positiv inställning till fenomenet medling då de ansåg att nuvarande hantering av inblandade parter inte tillgodoser människors behov av att bearbeta traumatiska händelser i livet, vilket författarna ansåg att ett brott är.

Urval

Urvalet för studien valdes genom ett stratifierat slumpmässigt urval. Sveriges 290 kommuner (Statistiska centralbyrån, 2012) delades först in i fyra strata efter befolkningsmängd; små (>25 000, 191 kommuner), medelsmå (25 001-50 000, 53 kommuner), medelstora (50 001-75 000, 20 kommuner) samt stora kommuner (75 000<, 26 kommuner). Ur varje strata valdes därefter två kommuner slumpmässigt ut med hjälp av en slumpgenerator. Totalt bestod urvalet av åtta kommuner i Sverige med geografisk spridning över landet.

Förutsättningen för att genomföra studien var att förankra den i de aktuella kommunerna. För att få kontakt med den medlingsansvarige i respektive kommun eftersöktes medlingsverksamhet på kommunens hemsida. I vissa fall fanns kontaktuppgift till medlingsverksamheten på hemsidan och i fall där kontaktuppgift inte återfanns kontaktades kommunens växel via telefon för vidarekoppling till medlingsverksamheten. De medlingsansvariga kontaktades via telefon och informerades om studiens syfte (se bilaga 1). Den ansvarige ombads därefter att medverka i en telefonintervju vid ett senare tillfälle efter förslag från författarna till den aktuella studien. Samtliga tillfrågade medlingsansvariga samtyckte till medverkan i studien.

Respondenterna representerade kommuner av varierande storlekar. För att identifiera de olika respondenterna benämndes de utifrån kommunstorlek; stor (S), medelstor (MS), medelliten (ML) samt liten (L). Varje kommunstorlek representerades av två personer vilket innebar att bokstavskoden för kommunstorlek följdes av siffra 1 eller 2 beroende på vem av respondenterna i varje kommunstorlek som citerades. Det gav koderna S1, S2, MS1, MS2, ML1, ML2, L1 samt L2.

Tillvägagångssätt

Insamlandet av data skedde genom semistrukturerade telefonintervjuer. Denscombe (2009) menade att intervjuer är ett bra metodval då forskningen syftar till att på djupet söka åsikter, uppfattningar, känslor och erfarenheter av ett fenomen. En semistrukturerad intervjuform innebär att intervjun följer en guide med fastställda teman med tillhörande frågor, där författarna är flexibelt inställda till vilken svarsordning frågorna får (Denscombe, 2009). Vidare beskrev Denscombe (2009) att den semistrukturerade formen ger respondenten möjlighet att svara utförligt på frågorna, samtidigt som den följer en viss struktur. Då studien syftar till att skapa förståelse för respondenternas uppfattning om medlingsverksamheten i svenska kommuner, valdes intervjuer. Författarna till den aktuella studien föredrog en semistrukturerad form för att möjliggöra jämförelser mellan flera respondenters svar. Studiens intervjuguide (se bilaga 2) utformades efter tio punkter som Brå (2008a) formulerade som viktiga för att bedriva en välfungerande medlingsverksamhet i svenska kommuner:

- En stabil kommunal organisation alternativt ett upparbetat samarbete med annan eller andra kommuner i en gemensam verksamhet.
- Etablerade samarbetsrutiner med i första hand polis, åklagare och socialtjänst samt kriminalvård.
- Kompetenta medlare.
- Rutiner för dokumentation och kommunikation.
- Etablerade rutiner för ärendeförmedling såväl i den egna som i samverkan med de instanser som förmedlar ärendena.
- Särskilt avsatta ekonomiska medel för medling.
- Stabil personalsituation.
- Öronmärkt tid för medling.
- Förankring i den kommunala verksamheten.
- Etablerade rutiner för kärnverksamheten (s. 22).

Tid och pengar är två resurser som Denscombe (2004) specificerade som viktiga i forskningsprocessen. Då studiens urval befann sig på spridda platser i Sverige ansågs det vara dyrt och tidskrävande att möta respondenterna personligen för att genomföra intervjuerna. Av den anledningen genomfördes de semistrukturerade intervjuerna via telefon.

Intervjuerna utfördes i konferensrum med högtalartelefon på Mittuniversitetet campus Sundsvall under 4 dagar. Vid intervjuerna var båda författarna närvarande där en agerade intervjuare och den andra bisittare. Intervjuarens roll var att leda intervjun, ställa frågor och konversera med respondenten. Bisittaren satt mestadels tyst och lyssnade under intervjun, förde anteckningar samt ställde kompletterande frågor. Varje författare agerade som intervjuare respektive bisittare vid fyra tillfällen vardera.

Intervjuerna inleddes med att respondenten ringdes upp på avtalad tid. Studien presenterades kort och de närvarande presenterade sig för varandra, därefter inleddes intervjun med frågor från intervjuguiden. Vissa respondenter pratade fritt kring medlingsverksamheten medan andra hellre svarade direkt på de frågor som ställdes. Intervjuerna hölls inom ramen för intervjuguiden men följde inte den frågeordning som specificeras i intervjuguiden. I genomsnitt varade intervjuerna i cirka 30 minuter. Intervjuerna spelades in på två ljudupptagningsinstrument och transkriberades därefter till skriven text, suckar och pauser transkriberades inte. Den sammanlagda volymen text resulterade i 68 sidor transkriberat material.

Dataanalys

Samtliga transkriberade intervjuer lästes igenom av författarna för att skapa ett helhetsintryck av intervjuerna. Texten analyserades sedan genom en deduktiv innehållsanalys, vilket innebar att materialet analyserades utifrån redan fastställda teman och kategorier (Elo & Kyngäs, 2008). De fastställda teman som analysen utgick från var

de punkter som listats i Brå (2008a) vilka var *ärendegång, samarbete, resurser, information, utbildning, uppföljning och inställningar*.

Vid analysering söktes inledningsvis meningsbärande enheter i de transkriberade texterna. Enligt Graneheim och Lundman (2004) är meningsbärande enheter ord, meningar eller fraser vars innehåll och kontext är relaterade till varandra. De meningsbärande enheterna markerades och var relaterade till varandra genom temana *ärendegång, samarbete, resurser, information, utbildning, uppföljning och inställningar*. Abstraherande av texter innebär att ord, fraser och meningar plockas ur en text och sätts in i ett större sammanhang vilket sker under hela analysfasen (Graneheim & Lundman, 2004). Vid abstraherande av meningsbärande enheter under temana *samarbete* och *ärendegång* uppdagades att de meningsbärande enheterna inte var ömsesidigt uteslutande. Av den anledningen slogs temana *samarbete* och *ärendegång* till det gemensamma temat *samverkan*.

När meningsbärande enheter hade markerats i samtliga transkriberade texter enligt de förutbestämda temana flyttades de till ett gemensamt dokument. Vidare gavs de meningsbärande enheterna en kod som med ett generellt ord beskrev betydelsen av den meningsbärande enheten. Liknande koder fördes därefter samman för att bilda kategorier under varje tema. En kategori är enligt Graneheim och Lundman (2004) en benämning på en samling meningsbärande enheter och beskriver det som respondenterna uppgav. Det resulterade i en mängd kategorier under varje tema vilket skapade problem eftersom flera kategorier under olika teman var sammankopplade med varandra. Problemet med ej uteslutande kategorier ledde till en omstrukturering av teman och kategorier. Slutligen fastställdes fyra nya teman; *Organisation* (inkluderat kategorierna bakgrundsinformation, resurser och utbildning), *Samverkan* (inkluderat kategorierna information och samarbete), *Medlingsprocessen* (inkluderat kategorierna ärendegång och uppföljning) samt *Åsikter* (inkluderat kategorin inställning).

Studiens teman följde inte den ursprungliga strukturen från Brå (2008a) men innehöll de punkter som listats. Den deduktiva innehållsanalysen hade därför inslag av induktion vilket innebar öppet skapade av kategorier (Elo & Kyngäs, 2008), dock inom ramen för punkterna listade av Brå (2008a).

Etiska överväganden

Ejlertsson (2005) samt Jacobsen (2007) beskrev att deltagande i en studie ofta innebär ett inkräktande på respondentens privatliv varpå flera forskningsetiska principer togs i beaktande vid studiens genomförande. För att respondenterna skulle vara medvetna om att deltagandet var frivilligt inhämtades samtycke muntligen i början av intervjuerna. Informerat samtycke innebär att respondenten har fått all tänkbar information om studiens syfte, varför respondenten blivit kontaktad för deltagande, hur informationen kommer användas samt att respondenten när som helst kan välja att inte längre delta (Ejlertsson, 2005; Jacobsen, 2007).

Ytterligare en etisk aspekt innebär att uppgifter gällande den enskilde skall skyddas i så stor utsträckning som möjligt så att utomstående inte kan spåra respondentens identitet (Ejlertsson, 2005; Jacobsen, 2007). För att skydda den enskilde medlingssamordnarens identitet specificerades inte vilka de deltagande kommunerna var i studien. Enligt Ejlertsson (2005) och Jacobsen (2007) ska information som framkommer i studier vara i symbios med rådata varpå citat från respondenterna i studien presenterades. Citaten omarbetades för att skapa läsvänlighet men var fortfarande i symbios med respondenternas uttalanden. Rådata i form av de inspelade intervjuerna fördes över till en privat hårddisk och spelades endast upp för författarna själva och de anteckningar som fördes under intervjuerna renskrevs på privata datorer. Efter att uppsatsen blivit godkänd kommer allt material som kan härledas till respondenterna att raderas. Efter intervjuerna gavs respondenterna möjlighet att kontakta författarna vid eventuella frågor, de respondenter som frågat efter att få ta del av uppsatsen har fått löfte om att få uppsatsen skickade till sig i slutet av maj.

Metodologiska överväganden

Denscombe (2009) och Jacobsen (2007) beskrev flera begränsningar med att välja en kvalitativ forskningsdesign, exempelvis möjligheten att generalisera resultaten då den genomförs på få enheter vilka inte anses kunna representera en större population. Då studien genomfördes via intervjuer blev forskarna aktiva deltagare i forskningsprocessen (Denscombe, 2009; Jacobsen, 2007). Det finns en risk att resultaten påverkats av författarna, sådan påverkan kan till exempel ha inneburit på vilket sätt följdfrågor ställdes, vilka tonlägen som intervjuaren hade, i vilken grad respondenterna uppmuntrades att utveckla sina svar eller hur bekväm respondenten var i intervjusituationen.

Genom telefonintervjuer träffar intervjuaren och respondenten inte varandra och det blir svårare att skapa en personlig kontakt med respondenten än om intervjun genomförs öga mot öga. Jacobsen (2007) menade att den personliga kontakten är viktig för att få bra svar på intervjufrågor, särskilt då det gäller känsliga frågor. Telefonintervjuer exkluderar också möjligheten att observera respondenten under intervjun och Jacobsen (2007) menade att det medför både för och nackdelar. Fördelen med telefonintervjuer är att den kan minska intervjuareffekten eftersom inga förutfattade meningar skapas mellan intervjuaren och respondenten grundat på exempelvis utseende och beteende. Nackdelen är att forskaren går miste om den icke-verbala information som respondenten förmedlar. Vidare menade Jacobsen (2007) att telefonintervjuer försvårar möjligheten för intervjuaren att spegla och uppmuntra respondenten till att vidareutveckla svar under intervjun. Författarna till den aktuella studien uppmuntrade muntligen respondenterna genom uttryck som ”skulle du vilja utveckla det”, ”hur tänker du då?” eller ”jag förstår”. Vidare ansåg författarna att det var viktigt att hålla ett neutralt förhållningssätt till respondenterna under intervjuerna och inte lägga några värderingar i respons till respondenten.

Validitet syftar till att värdera om studien undersökte vad studien avsåg att undersöka (Denscombe, 2009). Författaren menade att en validering av respondentens svar kan

vara svår, särskilt då studien syftade till att belysa känslor, uppfattningar och erfarenheter fanns ingen möjlighet att finna information som bekräftar svaren. Denscombe (2009) och Jacobsen (2007) påtalade även den ökade risken för att respondenterna talar osanning under telefonintervjuer. Författarna till den aktuella studien var medvetna om risken att respondenterna inte svarade sanningsenligt, därför diskuterade författarna upplevelsorna kring intervjuerna och respondenternas svar efter varje avslutad intervju. Vidare menade Denscombe (2009) att data kan valideras genom att bedöma rimligheten i data, svar som härstammar från respondenter som är specialister på sitt område anses ha hög validitet. Eftersom respondenterna i den aktuella studien var medlingssamordnare förväntades de vara väl insatta i medlingsverksamheten. Den aktuella studiens validitet värderades även utifrån den intervjuguide som användes vid datainsamlingen. Intervjuguiden var skapad utifrån punkter som Brå (2008a) listat som viktiga för en välfungerande medlingsverksamhet. Eftersom studien syftade till att undersöka förutsättningar och begränsningar med medlingsverksamhet ansåg författarna till den aktuella studien att Brås punkter omfattade förutsättningar på ett adekvat sätt.

Reliabiliteten värderar huruvida mätinstrumentet för studien var neutralt och om undersökningen skulle få lika resultat om den gjordes om (Denscombe, 2009). Det mätinstrument som användes för den aktuella studien var intervjuguiden som bifogades för värdering (bilaga 2). Det är möjligt att andra följdfrågor skulle kunna uppkomma vid en replikation och därmed generera ett annorlunda resultat.

Objektiviteten värderar eventuell snedvridning i forskningsresultaten vilket till exempel kan ha påverkats av författarnas egna uppfattningar (Denscombe, 2009; Jacobsen, 2007). En positiv inställning till medlingsverksamhet kan eventuellt vrida analysen av resultatet till en positiv framställning av resultatet för studien. Förförståelsen av medling som beskrivs i metoden finns därmed för att möjliggöra ett kritiskt läsande av resultatets framställning och författarnas möjliga påverkan. Ytterligare en begränsning med ett kvalitativt metodval är risken att svar ur datamaterialet lyfts ur sin kontext vid analysen och ges en annan mening än den ursprungliga betydelsen (Jacobsen, 2007).

Resultat

Organisation

Temat *organisation* berörde områden om hur medlingsverksamheten styrdes och bedrevs. Under intervjuerna talade respondenterna om medlingsverksamheternas resurser i form av arbetstid och personal, utbildningsmöjligheter samt vilka ärenden som hanterades. De sammanfattades under temat *organisation* eftersom uttalanden från respondenterna berörde strukturella aspekter av medlingsverksamheten. Medlingssamordnarna beskrev olikheter kring hur resurser var fördelade i arbetet med medling i fråga om tid och personal. Två av medlingssamordnarna arbetade med medlingsverksamhet på heltid, en var anställd av den egna kommunen och den andra arbetade i en organisation som ansvarade för medlingen i flera kommuner. Övriga

arbetade med medlingsverksamhet som en del av sin tjänst på socialförvaltningen. Samtliga respondenter uppgav att respektive kommun hade någon form av medlingsverksamhet men resursfördelningarna skiljde sig åt. Hur resurserna fördelades i form av samordning, delegerade och utförande av medling varierade också mellan kommunerna. Den första formen av resursfördelning innebar att medlingssamordnaren samordnade och delegerade ärenden till andra medlare, även om medlingssamordnaren hade kompetensen att själv genomföra medling. Den andra formen innebar att medlingssamordnare både samordnade medlingen i kommunen och genomförde medlingar. Den tredje formen innebar att medlingssamordnarna samordnade och genomförde medlingarna men att de hade möjlighet att ta hjälp vid behov. I kommunerna skiljde sig också hur många som arbetade med medling och om det var tjänstemän eller lekmän som utförde medlingarna.

”Vi har lekmannamedlare, de kan använda mig som bollplank. Jag har gått Brås utbildning som medlare men jag har inte möjlighet i min tjänst att både vara medlare, samordnare och sköta min ordinarie tjänst” (ML1).

”Här får man jobba heltid med medling. Varje kommun betalar oss en summa för att vi ska sköta allting som har med medling att göra” (L2).

”Jag utför medlingarna själv och jag sköter samordning till andra kommuner” (S1).

”Genom min tidigare tjänst har jag blivit utbildad i medling och eftersom jag är den enda som har den kompetensen här så har det blivit kvar på mig, jag hanterar inkommande medlingsärenden” (L1).

”Jag jobbar som medlingssamordnare halvtid och har möjlighet att ta in en annan medlare två timmar i veckan” (S2).

När det gällde utbildning var medlingssamordnarna överens om att ingen statlig utbildning fanns att tillgå och att fortbildningsmöjligheterna var få. Hur kommunerna anordnade utbildning för personalen på medlingsverksamheterna skiljde sig åt. Samtliga respondenter uppgav att de som utförde medlingar hade någon form av utbildning där formen skiljde sig åt beroende på när medlaren utbildade sig. De medlare som varit verksamma i medlingsverksamheten sedan lagen om medling med anledning om brott tillkom år 2008, hade genomgått utbildning som Brå arrangerade. Sedan Brås ansvar för medlingsverksamheterna i Sverige upphörde, har kommunerna vid behov löst utbildningsmöjligheterna för medlarna själva. I en kommun skedde utbildningen internt inom medlingsverksamheten medan andra hade löst utbildningsfrågan genom att anlita privata aktörer. De medlingssamordnare som deltagit i studien uppgav att utbildningsalternativen för medlare var bristfällig i Sverige på ett nationellt plan och kunskapen om vad det finns för utbildningar var liten. Att utbildningsmöjligheterna endast utfördes i privat regi var något som oroade.

”Jag utbildar och fortbildar medlarna så att de får med sig all kunskap de behöver” (L2).

”Båda två medlarna har gått Brås utbildning för att det ska vara rättsäkert,

man ska ha en kunskap om vad man gör och slutar de så får man ta en privat utbildning” (ML1).

”Jag har ju lyft upp den här frågan, att bara jag är utbildad, flera gånger men det är ändå, det är ändå ingen på socialförvaltningen som driver det vidare, jag tycker inte att ansvaret ska ligga på enskilda personer och fallera när man slutar här” (L1).

Medlingssamordnarna hade olika uppfattningar om hur organisationen med medlingen fungerade. En generell åsikt var att medlingssamordnarna upplevde att de själva fick ansvara för att arbetet med medling skulle fortgå och att stöd från cheferna saknades. Samtliga hade åsikten att konceptet medling var bra. Flera ansåg dock att kommuner organisationsmässigt inte var rustade för att bedriva sådan verksamhet, orsaken antydde vara avsaknad av ett tydligt huvudansvar som såg till utbildning och organisation. Arbetet med medling skiljde sig också gällande vilka ärenden medlingsverksamheten medlade i. Vissa medlingssamordnade uppgav att de inte medlade i snatteriärenden medan andra uppgav att snatteriärenden hanterades genom att be om ursäkt till butiksinnehavaren som gärningspersonen hade snattat varor från. Övriga medlingssamordnade uppgav inte att snatteriärenden hanterades på annorlunda sätt än övriga brott.

”Vi som jobbar med medling tycker att, vad gör man på socialstyrelsen? Det finns väldigt dålig forskning, det finns inget uppföljningsansvar. Jag tror att det behövs ett huvudansvar, en tillsynsmyndighet att det finns utbildning och fortbildning” (MS2).

”Då ska man veta också att vi inte medlar i annat än brott mot person, vi har inte råd att ha tjänstemän som springer och snackar med folk som har tagit en plopp. Dessutom tror vi att det är stigmatiserande” (S1).

”Snatteri, att gå och be om ursäkt till butikschefen är väldigt starkt och man kommer aldrig mer göra om detta” (S2).

De flesta av medlingssamordnarna upplevde sig arbeta i en stabil miljö där de arbetade med medling i sin tjänst, antingen heltid eller som en del av tjänsten. De två minsta kommunerna hade de mest alternativa sättet att lösa kravet på medlingsverksamhet. Den ena av de små kommunerna hade valt att köpa medlingstjänsten av en utomstående organisation som bedriver medling åt flera kommuner och medlingssamordnaren upplevde det vara ett välfungerande koncept. Den andra lilla kommunen hade inte en specifik medlingstjänst utan en person hade i tidigare tjänst blivit utbildad i medling och uppdraget följde med vid byte av tjänst inom socialförvaltningen. Av samtliga medlingssamordnare var den respondenten den enda som var allvarligt bekymrad över hur den egna kommunen valt att organisera medlingsarbetet. Samtliga kommuner hade utbildade medlare men kunskap och information om vilka utbildningsalternativ som fanns varierande. Vetskap om utbildningsalternativ varierande från att kunna namnge personer som anordnade utbildningar till att tro att det fanns utbildningar. Även vilka brott som ansågs medlingsbara varierade mellan kommunerna och snatterier var de brott som explicit uttrycktes vara antingen lämpliga eller olämpliga. Sammanfattningsvis uppgav medlingssamordnarna att det fanns både förutsättningar och begränsningar med

att bedriva medlingsverksamhet i svenska kommuner gällande organisationen. Medlingssamordnarna ansåg att en förutsättning var att det fanns någon form av struktur över verksamheten, att det fanns avsatt tid för att bedriva arbetet och att all personal hade adekvat utbildning. Medlingssamordnarna menade dock att arbetet begränsades då det inte fanns någon nationell utbildningsmöjlighet och att cheferna inte var tillräckligt insatta i arbetet med medling.

Samverkan

Samverkan innebar det samarbete som medlingsverksamheten hade med utomstående aktörer för att bedriva medlingsverksamhet. Uttalanden om ärenden och informationsspridning sammanfattades under temat *samverkan* då de berörde samarbete mellan utomstående aktörer och medlingsverksamheten. I samtliga medlingsverksamheter startade medlingsprocessen med att ett ärende inkom till medlingsverksamheten, oftast från polisen men också från socialtjänsten, frivården, åklagare eller andra kommuner. Hos flertalet medlingsverksamheter inkom ärenden direkt från polis, socialtjänsten, frivården, åklagare eller parterna själva. I ett fåtal kommuner inkom ärenden indirekt, först till socialförvaltning för att sedan skickas vidare till medlingsverksamheten. I en av medlingsverksamheterna återfanns en kombination av direkta och indirekta kontakter.

”Framst så är det ju polisen som skickar in ärende eller så kan det vara från socialsekreterarna, vid något tillfälle har det inkommit från frivården” (MS1).

”De flesta ärenden är från åklagare och polis, jag har hoppats på att det ska komma in fler ärenden från polisen, de är de första som möter ungdomarna men det har kommit nästan lika många från åklagare” (L1).

”Utredare på socialförvaltningen tar emot unga lagöverträdare och domar och då ska de erbjuda medling, så kommer det över till mig. Frivården har kontaktat oss och frågat om de kan skicka hit sina klienter om de skulle vara intresserade av medling” (ML2).

”Vi får inga ärenden från socialtjänsten, vi har inte sagt att vi vill ha några utav dem. Då vet vi inte den unges inställning till sitt brott, det måste vi veta av polisen. Har man fått det av polisen har gärningspersonen suttit i ett förhör och sagt att det är okej att lämna över ärendet” (S1).

Efter att ärendet inkommit till medlingsverksamheten fortsatte samarbetet med andra aktörer, då främst med polis, åklagare. Kontakten innebar att medlingssamordnaren försäkrade sig om att medlingsarbetet kunde startas utan att hindra en pågående utredning av brottet. Här återfanns även samarbete med andra kommuner vilket kunde innebära samordning av medlingsärenden för andra kommuner då gärningspersonen var bosatt i en annan kommun än medlingssamordnaren var verksam. Även efter avslutat medlingsärende fortsatte samarbetet med andra aktörer, många medlingssamordnare uppgav att de tog kontakt med åklagare för att förmedla gärningspersonens inställning till brottet.

”Först skickar jag till polis och åklagare om det är okej att jag startar ärendet, om jag inte får något svar inom en vecka så påbörjar jag” (S2).

”Vid snatteri kör vi bara, i alla andra ärenden måste jag stämma av med åklagaren så inte jag går in och förstör en utredning” (L2).

”Min samordning består i de ärenden som utreds här men där gärningspersonen bor i en annan kommun så samordnar jag ärendet till den kommunens medlingsverksamhet” (S1).

”Efter medlingsmötet skickar jag ett brev till åklagaren och berättar om vi har gjort någon uppgörelse och hur medlingen har gått” (ML1).

Utöver den samverkan som rådde mellan andra aktörer och medlingsverksamheterna under medlingsarbetet återfanns andra typer av samverkan. Det kunde innebära att personer från medlingsverksamheten informerade andra aktörer om medling eller möten mellan de olika verksamheterna som syftade till att utveckla och effektivisera samverkan kring medling. Samtliga medlingssamordnare uppgav att de i någon form arbetade med att sprida information om medling, vilket uppgavs ha två stora syften. Det ena syftet var att sprida information till samarbetspartner för att de skulle ha medling i beaktande i sitt arbete och skicka ärenden till medlingsverksamheten. Det andra syftet var att sprida information om medling till allmänheten, delvis för att presentera en medborgerlig rättighet och motivera parter att delta i medling men också för att generellt höja medlingens status.

”Varje termin har vi möten som åklagaren sammankallar till som är med socialtjänst, polis, åklagare och även tingsrätt” (MS1).

”Man måste få ett bra samarbete med polisen, man måste träffa dem ofta, man måste ha gemensamma rutiner och påminna dem, den här personliga kontakten är väldigt bra” (MS2).

”Jag jobbar ju inom socialförvaltningen, så informerar jag även om medling till handläggare och utredare” (ML1).

”Ibland undrar jag om cheferna på socialförvaltningen egentligen vet vad vi gör. Jag skulle vilja att vår status som medlare skulle vara lite högre, att det var mer positivt kring medling som kom fram högre upp, för vi som jobbar aktivt med det har svårt att hinna vara ute och informera” (S2).

”Jag tycker den inställningen som vi har i samhället vi behöver förändra, det är klart att man ska prata med den som har gjort en illa, det är ju där vi ska lägga ner vår energi på istället för att tjata på polisen att vi vill ha fler ärenden, det ska vi också göra men det är ju det här vi behöver komma ut med, att det här är fantastiskt” (S1).

Medlingssamordnarna hade olika uppfattningar om hur ärendeflödet i kommunerna fungerade vilket var beroende av hur medlingssamordnarna upplevde andra aktörers arbete. Tre generella uppfattningar om ärendeflödet återfanns i intervjuerna; för få ärenden inkom, det fungerade bra samt antalet inkomna ärenden var beroende av vilka poliser som arbetade. Medlingssamordnarna upplevde åldersgruppen 18-21 år som en

grupp som var svår att nå ut till och några medlingssamordnare menade att ärenden från socialtjänsten var svårhanterliga eftersom det är oklart om gärningspersonen har erkänt sitt brott. Flera medlingssamordnare uppgav att den främsta anledningen till varför få ärenden upplevdes inkomma till medlingsverksamheten var att de som kom i kontakt med de unga gärningspersonerna, exempelvis polis eller socialtjänsteman, glömde ställa frågan om gärningspersonen ville bli kontaktad av medlingsverksamheten i kommunen. Medlingssamordnare beskrev okunskap kring medling hos poliser som ett problem med samarbete och ärendeflödet. Flera medlingssamordnade menade också att personliga uppfattningar om medling i samhället och hos andra aktörer påverkade medlingsarbetet. Ett fåtal medlingssamordnare upplevde att ärendeflödet var bra i kommunen men de flesta ansåg att alltför få ärenden inkom till verksamheten vilket antogs bero på andra aktörer som inte själva arbetade aktivt med medling.

”Det är slumpen som avgör, att det råkar vara en polis som visste någonting om medling, rutinerna är dåliga och att man från socialtjänsten i övrigt inte känner till att medling finns” (MS2).

”Man tappar bort det bland alla andra saker som ska göras och att man inte har rutin på det” (ML2).

”Jag tycker att de[åklagare] är dåliga på att skicka och tillfråga, jag tycker att poliserna generellt är dåliga på att tillfråga personer om medling och förklara riktigt vad det är, måste avdramatisera det här medlingsmötet” (L1).

”Jag är ute och informerar på en del gymnasieskolor, motivationsarbetet att delta i medling ligger hos oss, för medlingen, oavsett var man befinner sig i landet så är sitter man ju lite i knäet på andra aktörer” (ML1).

”Det är ju ett glapp 18-21 år hos polisen med, det är svårt att få in de ärendena” (S2).

De flesta ärenden inkom från polisen men kunde även inkomma via utredare på socialtjänsten innan de slutligen anlände till medlingsverksamheterna. Medlingssamordnarna uppgav både förutsättningar och begränsningar angående samverkan med andra aktörer. Samtliga medlingssamordnare var överens om att en förutsättning med att bedriva medlingsverksamhet var ett nära samarbete mellan myndigheter så som polis, åklagare och socialtjänst för att ärenden skulle inkomma. Vidare var information ut till skolor och allmänhet en förutsättning för att medling skulle få en förankring i samhället. Den stora begränsningen gällande samverkan upplevdes vara att kunskapen om medling utanför medlingsverksamheten var bristfällig. Medlingssamordnarna uppgav även begränsningen att de saknade tid att informera dels andra aktörer samt allmänheten om medling.

Medlingsprocessen

Temat *medlingsprocessen* innebar arbetet med att utföra medlingen inom medlingsverksamheten. Respondenternas uttalanden berörde den inledande kontakten med parterna, organiserande av förmöten och medlingsmöten samt deltagande parter. De aspekterna sammanfattades under temat *medlingsprocessen* eftersom de berörde det

praktiska arbetet med att genomföra medling. Medlingssamordnarna beskrev medlingsarbetet på ett likartat sätt, gärningspersonen kontaktades först, därefter kontaktades den brottsdrabbade och sedan hölls förmöten med båda parterna. Vanligast var att ett förmöte genomfördes med vardera part och i vissa fall kunde flera förmöten genomföras. Efter förmötena hölls medlingsmötet med båda parterna och en medlare, vilket var det sista momentet i medlingsarbetet. Hur de olika momenten genomfördes skiljdes dock mellan medlingsverksamheterna i kommunerna. I samtliga kommuner kontaktades gärningspersonen innan den brottsdrabbade, flera medlingssamordnare uppgav att även förmötet med gärningspersonen genomfördes innan den brottsdrabbade kontaktades. En anledning till att förmöte med gärningspersonen genomfördes före kontakten med den brottsdrabbade togs var att medlaren ville avgöra om gärningspersonen var ärlig i sitt uppsåt till att medla. I vissa kommuner kontaktades den brottsdrabbade innan förmötet med gärningspersonen genomfördes för att undersöka möjligheten till ett faktiskt medlingsmöte. Ett tredje tillvägagångssätt var att kontakta gärningspersonen, sen den brottsdrabbade och erbjuda förmöten oberoende av den andra partens inställning till medling.

”Det första jag gör är att ringa upp gärningspersonen och kollar igen om den personen är intresserad av medling och berättar lite mer om vad det handlar om. När jag har gjort det ringer jag den brottsdrabbade och kontrollerar om den personen också är intresserad utav medling. Och är då båda intresserade så bokar jag in tid för förmöte med båda och sen genomför vi medlingen” (ML2).

”Medlaren kontaktar i första hand gärningspersonen och vill han eller hon så bestämmer de ett förmöte, i nästa steg så kontaktas målsägande. Fast målsägande säger att nej kan man ändå ha ett förmöte med gärningspersonen och tvärs om, förmötet kan man ha fast det inte blir ett medlingsmöte” (L2).

”Det är svårt att få folk att komma till medling och inte gärningspersoner utan det är målsäganden som är svåra” (S1).

Det fanns skiljda åsikter mellan medlingssamordnarna kring vilka deltagare som skulle närvara vid medlingsmötet. De flesta medlingssamordnare uppgav att det var en medlare vid varje medlingstillfälle, ett fåtal medlingssamordnare uppgav att antalet medlare varierade. En medlingssamordnare ansåg att det var bra om medlaren inte var från samma kommun som parterna för att minska risken för att medlaren skulle vara partisk eller skapa obehag hos parterna. Flera medlingssamordnare uppgav att det var vanligt och bra att en förälder eller annan stödperson satt med under medlingsmötet. Ett flertal medlingssamordnare uppgav istället att enbart parterna samt medlaren skulle närvara under medlingsmötet.

”Vi är två stycken, dels så hjälps vi åt om man skulle glömma någonting och sen blir det ofta att man representerar varsin av parterna” (ML2).

”När det är mindre orter får det inte vara någon man känner igen för det kan bli rätt så jobbigt” (L2).

”Jag tycker ändå att båda sidor ska ha någon stödperson med sig, de

personerna kan sitta i ett annat rum bredvid för att det finns någon form av rädsla i botten hos målsägande och gärningspersonen kan känna sig väldigt nervös” (L1).

”Föräldrarna är också drabbade, att både gärningspersonens föräldrar och den brottsutsatte får sitta och reda ut detta på ett tryggt och bra sätt är oerhört välgörande för båda parter inklusive föräldrar” (MS2).

”Vi har väldigt sällan föräldrar med i medlingsrummet, det är naturligtvis beroende på hur gammalt barnet är. Har man föräldrar med i rummet är nackdelen att de som verkligen behöver prata med varandra pratar mindre” (S1).

Medlingssamordnarna nämnde flera olika lokaler där medlingsmöten utfördes. Var medlingsmötena ägde rum skiljde sig mellan kommunerna, det kunde exempelvis vara i socialförvaltningens lokaler eller på det lokala biblioteket. Några medlingssamordnare uttryckte explicit att det måste vara andra personer i anslutning till rummet där medlingen äger rum utifrån säkerhetsaspekten att kunskap om de inblandade parterna var begränsad.

”Det är i socialförvaltningens lokaler men, vi väljer en så neutral plats som möjligt alltså det står inte socialförvaltningen på dörren och det är lite utifrån säkerhetsaspekten att det alltid ska finnas folk kvar och att medlaren inte ska vara ensam med i lokalen så att säga, för man vet ändå inte vad som kan hända” (ML1).

”Det kan vara ett rum på biblioteket, för de får heller aldrig vara själva med gärningsperson eller målsägande det måste finnas andra människor runt omkring” (L2).

Genom intervjuerna framkom att det inte fanns något uppföljningskrav hos kommunerna. Medlingssamordnarna beskrev dock olika uppföljningsmöjligheter efter att en medling genomförts. Ett fåtal medlingssamordnare uppgav att kommunen erbjöd uppföljning och stöd inom kommunen. Andra medlingssamordnade menade att de skickade ut uppföljningsfrågor till de deltagande parterna för att få en utvärdering av hur deltagarna hade upplevt medlingsmötet. Att få unga gärningspersoner återkom till medlingsverksamheten ansågs vara en form av uppföljning.

”Sluss till familjemottagningen brukar jag slussa väldigt många av ungdomarna, att de har en möjlighet att kunna få hjälp, om det är någonting mer man vill prata om” (S2).

”På ganska många medlingar skickar vi ut en lapp där man kan skicka tillbaka hur man har upplevt hur det har varit. Den är frivillig att fylla i men jag får tillbaka en hel del sådana och då kan man se lite hur de känner” (S2).

”Det finns inget uppföljningskrav” (MS2).

”Jag tycker mig inte sett att de här ungdomarna har kommit tillbaka igen, det är den uppföljningen vi kan se” (ML2).

”Nej vi har inte gjort det hittills, vi funderar på att göra någon form av utvärdering av det [medling], det vi har är helt och hållet medlarnas egen uppfattning av den respons som de har fått vid själva mötet” (MS1).

Generellt hade medlingsprocessen likartad ordningsföljd i de olika medlingsverksamheterna men när och om förmöten skulle hållas berodde på olika föreställningar om syftet med dem. Antingen kunde förmöten bokas och genomföras utan en tanke på ett potentiellt slutgiltigt medlingsmöte mellan parterna eller så slutade processen i och med att den brottsdrabbade tackade nej till att delta. Själva förfarandet var inte något som ansågs vara problematiskt utan det var att få den brottsdrabbade att vilja delta som var den främsta begränsningen. Även vilka ytterligare deltagare som skulle vara med berodde på den personliga uppfattningen om vad som var mest gynnsamt för parterna, föräldrarna men även medlaren eller medlarna. Speciella lokaler kunde vara avsatta eller så beslutades det från fall till fall var medlingen skulle genomföras. Någon uppföljning på vad medlingen hade gett för effekt på de inblandade parterna var inte något som ansågs prioriterat.

Åsikter

Temat *åsikter* berörde medlingssamordnarnas egen och andra aktörers inställning till medling samt medlingens påverkan på gärningspersoner och brottsdrabbade. Eftersom samtliga uttalanden berörde inställningar till fenomenet medling sammanfattades de under temat *åsikter*. Medlingssamordnarna var positivt inställda till medling och tyckte att det var ett viktigt arbete som borde vidareutvecklas. Några medlingssamordnare ansåg att medling var ett brottsförebyggande arbete, andra hade svårt att uttala sig om huruvida arbetet var brottspreventivt men kunde konstatera att det var ett arbete som minskade mänskligt lidande genom att parterna fick reda ut en konflikt. Flera medlingssamordnare poängterade dock att alla inte delade den positiva åsikten kring medling. Några medlingssamordnare menade att det fanns skiljda åsikter hos andra aktörer kring medling och dess påverkan.

”Jag kan bara säga att det är ett fantastiskt arbete och det är jättehärligt när man får jobba med det här positiva och det tycker jag hade varit jättesynd om man tog bort, vi hjälper jättemycket ungdomar och jag känner att det är ett vettigt arbetssätt” (S2).

”Parterna ska ses i korridorerna i två år till och de behöver inte slå varandra på käften varenda gång de möts, så jag påstår att det är fantastiskt förebyggande, att man kan stoppa ett brott i tid” (L2).

”Vi har lite olika syn polisen och socialtjänsten, en gammal utredare hos polisen kanske kan tycka att nä den där jävla ungen ska ha det här och egentligen kanske man kan lösa det på ett annat vis med medling. Där är det två olika synsätt” (ML1).

”Vissa tycker att medling är väl inte förebyggande, det är lite flummigt. Många inom polisen tycker att man daltar med gärningspersonen men det handlar ju om att man ska ge ungdomarna en chans. Man glömmer bort att

målsägande faktiskt kan vara Agda 73, henne sitter vi ju för fan inte och daltar med” (L2).

”Vi ser inte att medling är i första hand brottspreventivt, utan i första hand är det en mellanmännisklig handling och att minska mänskligt lidande” (S1).

Medlingssamordnarna ansåg att medling hade stor påverkan på gärningspersonen och den brottsdrabbade, åsikterna skiljde sig dock kring vem av parterna som främst gynnades av medlingen. För gärningspersonen skapade medlingen förståelse för vad brottet hade inneburit och gav gärningspersonen möjlighet att återställa den skada som åsamkats den brottsdrabbade. Alternativa straffmetoder som avtalats genom medlingsmötet, exempelvis att arbeta på ett lov, ansågs vara tillräckligt straff för en ung gärningsperson. Medlingens positiva påverkan på brottsdrabbade glömdes enligt medlingssamordnare bort vid diskussioner om medling.

”Gärningspersonerna har innan aldrig kunnat föreställa sig vilka känsla det blev av att ha gjort brottet och sen har de haft svårt att sova på natten, de har mått allmänt dåligt och känt ett behov av att be om ursäkt” (ML2).

”För en del gärningspersoner tror jag att det leder till att man inser hur det här kan drabba någon annan, man har inte riktigt tänkt på det” (MS1).

”Man kanske inte behöver hamna i en rättsal, att jobba under hela höstlovet är ett sätt att ta ansvar och komma överens, det är straff nog” (ML1).

”Det viktigast är att den brottsdrabbade kan gå vidare efter det som har hänt. Det är jätteviktigt att få svar på varför det här hände, hur ska vi kunna gå vidare? Det kan jag tycka ibland att man kanske glömmer bort i medlingens verksamhet” (ML1).

Medlingssamordnarna var positivt inställda till fenomenet medling då de hade uppfattningen att både gärningspersonen och den brottsdrabbade gynnades av att få möta varandra under ordnade former och tala om det som inträffat. Uppfattningar om att den positiva synen inte var rådande hos alla aktörer som kommer i kontakt med de unga gärningspersonerna och då främst polisen, var något som sågs som en begränsning. Medlingssamordnare menade att föreställningar om att bestraffa gärningspersonen kunde bidra till att unga gärningspersoner som skulle gynnas av medling inte fick möjligheten då de inte ens blev informerade om medling. Medlingssamordnare menade också att medling kunde undvika framtida konflikter mellan de inblandade parterna och att diskussioner om medlingens varande har fokuserat på brottsprevention varpå nyttan för brottsdrabbade har glömts bort. En förutsättning för att bedriva medlingsverksamhet var positiv inställning till medling eftersom det motiverade till att arbeta med medling hos både medlingssamordnarna och andra aktörer.

Diskussion

Syftet med studien var att belysa förutsättningar och begränsningar med att bedriva medlingsverksamhet i svenska kommuner. Resultaten visade att de begränsningarna som medlingssamordnarna beskrev innebar motsatsen till det som Brå (2008a) listade

som förutsättningar för att bedriva medlingsverksamhet i svenska kommuner. Utöver de förutsättningar som framkom genom Brås (2008a) punkter var medlingssamordnarnas positiva uppfattning om medlingens påverkan på brottsdrabbade och gärningspersoner. Det ansågs vara en förutsättning då det motiverade dem att arbeta aktivt med verksamheten och driva medlingsfrågan mot chefer, andra aktörer samt allmänheten. Resultaten visade att de främsta begränsningarna med att bedriva medlingsverksamhet i Sverige var ett bristfälligt ärendeflöde, avsaknaden av nationella riktlinjer samt brottsdrabbades ovilja att delta i medling.

Den främsta begränsningen med att bedriva medlingsverksamhet i svenska kommuner var enligt medlingssamordnarna ett bristande ärendeflöde. Resultaten visade att samtliga kommuner i studien kunde erbjuda medling, men oavsett hur välfungerande den egna verksamheten upplevdes var medlingsverksamhet svår att bedriva utan inkommande ärenden. Medlingssamordnarna beskrev olika orsaker till problem med ärendeflödet, exempelvis att polisen inte överlämnade medlingsärenden i förväntad utsträckning, vilket även resultaten i Socialstyrelsens (2012) rapport visade. Uotila & Sambou (2010) rapporterade att antalet medlingsärenden som skickades till medling främst berodde på vilka ärenden som poliser och åklagare ansåg var lämpliga för medling. Att gärningspersoner inte tillfrågas om deltagande i medling kan ses som en brist i rättssäkerheten eftersom inställningen till medling kan påverka åklagares beslut kring åtalsunderlåtelse samt domstolens val av påföljd (Socialstyrelsen, 2012).

Socialstyrelsen (2012) menade att oklarhet i vilket myndighet som har ansvaret för olika delar av medlingsarbetet kan bidra till att frågan om medling faller bort. Polisens skyldighet att erbjuda medling i kombination med att medlingssamordnarna upplever att alltför få ärenden inkommer kan tyda på att polisen brister i sina föreskriftsreglerade skyldigheter (RPSFS 2008:5). Orsaker till att poliser inte tillfrågar gärningspersoner om medling kan vara att de inte vet om att medlingsverksamheten finns eller att de glömmer att fråga. Ytterligare en orsak kan vara att den enskilda polisen inte anser att medling fyller någon funktion gällande påverkan på gärningspersonen och därför inte lämnar ärenden vidare till medlingsverksamhet. Även Socialstyrelsen (2012) uppger att negativ inställning och bristande tilltro till medling kan påverka arbetet med medling. För att ärendeflödet inte ska påverkas av personliga åsikter anser den aktuella studiens författare att det krävs spridande av information om medlingens positiva påverkan på återfall och välmående med båda parterna i fokus.

Socialtjänsten är en annan källa till att medlingsärenden inkommer. Liksom hos polisen kan ärendeflödet hindras genom att socialtjänstemän glömmer att fråga gärningspersonen om deltagande i medling eller att kunskapen om att medlingsverksamheten existerar saknas. Återigen behöver information nå ut till de som kommer i kontakt med unga gärningspersoner för att medlingen inte ska glömmas bort och ärendeflödet hindras. Även Socialstyrelsen (2012) menar att det råder en kunskapsbrist hos såväl polis, åklagare och domare.

En annan orsak till ett bristfälligt ärendeflöde kan bero på att gärningspersonen inte känner till vad medling är och finner det skrämmande eller oviktigt vilket leder till att

de avstår från erbjudandet om medling. Socialstyrelsen (2012) påpekar vikten av hur frågan om inställning till deltagande i medling ställs, om gärningspersonen inte känner till medling är det viktigt att frågan motiverar till deltagande. För att lösa ett sådant problem krävs information till gärningspersonen och i förlängningen allmänheten. Om allmänheten känner till medling som en rättighet kan de också kräva sin rätt om medlingen faller i glömska. Frågan är vem som ska ansvara för att informationen sprids, är det medlingsverksamheternas uppgift bör det specificeras i deras riktlinjer. En annan orsak till att ärenden inte inkommer från polisen kan vara att gärningspersonen inte erkänner brott eller delaktighet vilket är en grundläggande förutsättning för medling.

En annan betydande begränsning med att bedriva medlingsverksamhet i svenska kommuner var att medlingssamordnarna upplevde svårigheter med att få de brottsdrabbade att vilja delta i medling. Christie (1977) menade att sociala förändringar i samhället bidrog till att det traditionella straffsystemet växt sig starkare än det reparativa. Människor rör sig enligt Christie (1977) över stora ytor där de kommer i kontakt med personer i periferin och lär känna andra människor som roller, exempelvis arbetskamrater eller grannar. Kontentan blir att människor betraktats som rollfigurer vilka inte har lika stor känslomässig betydelse som en person. Möjligheten att förstå andra människors beteenden begränsas genom de korta möten som sker och förklaringar till andra individers beteenden minskar då i relevans. Christie (1977) framhöll att segregeringen lett till flera konsekvenser där avpersonifieringen av det sociala livet blivit den främsta konsekvensen. Avpersonifieringen leder till att människor gärna ger bort sin rätt att själva hantera en konflikt eftersom de saknar kunskap kring andra människors beteenden vilket gör konflikthanteringen svårhanterlig för den enskilde. En förklaring till varför medlingssamordnarna upplevde att de brottsdrabbade inte vill delta i medling skulle därmed kunna förklaras genom Christies teori (1977) om att de brottsdrabbade inte ser sig själva eller gärningspersonen som ägare av konflikten och lämnar över äganderätten till staten. Resultaten i studien av Wemmers och Cyr (2005) tyder dock på att den vanligaste orsaken till att brottsdrabbade inte vill delta är att de känner gärningspersonen sen tidigare och inte vill ha ytterligare kontakt eller att de inte tror att gärningspersonens ånger är uppriktig.

Då parterna av sagt sig äganderätten till konflikter har staten och samhället alltmer tagit över konflikthanteringen (Christie, 1977). Christie (1977) menade dock att staten förlorar på ett sådant system eftersom diskussioner om normer och lagar förlorar folklig förankring då brottet ställs i fokus snarare än parternas åsikter kring brottshändelsen. Vidare menade Christie (1977) att brottsdrabbade inte ges möjlighet att förstå varför denne har blivit drabbad utan lämnas åt att söka förklaringar i stereotyper om kriminella, vilket ökar rädslan hos brottsdrabbade som börjar betrakta gärningspersonen som icke-mänsklig. Christie (1977) framhöll även att gärningspersonen förlorar sin möjlighet att ge förklaringar till den begångna handlingen vilket lämnar gärningspersonen med smärtsamma och förödmjukande känslor. Om fokus flyttas från att handla om skuld till att fokusera på att reducera skadeverknings av brottet ges gärningspersonen en möjlighet att få förlåtelse och den brottsdrabbade en möjlighet till återställelse vilket kan ske genom medling.

Medlingssamordnarna upplevde även att avsaknaden av ett tydligt och nationellt huvudansvar för hur medlingsverksamheterna ska bedrivas var en betydande begränsning. Flera av medlingssamordnarna uttryckte upplevelser av att det saknas en högre instans som granskar medlingsverksamheternas arbete och som tillgodoser medlingsverksamheterna med utbildning och forskning på området. Då det saknas ett centralt huvudansvar över medlingsverksamheterna vilar ansvaret för medlingsverksamheternas arbete på de enskilda kommunerna. Det individuella ansvarstagandet leder vidare till utrymme att tolka lagar och föreskrifter på olika sätt och att medlingsprocessen då kan utformas olika över landet. Även resultaten i rapporten från Socialstyrelsen (2012) tyder på att tydliga nationella riktlinjer saknas för medlingsverksamheter och att de riktlinjer som finns saknar förankring på lokal nivå.

Resultaten i studien indikerar att lagar och föreskrifter om medling tolkas olika mellan medlingsverksamheter i Sverige. Om snatterier skulle medlas var exempel på ett område som tolkades olika mellan medlingsverksamheter. Studiens resultat visade att vissa medlingssamordnare var positivt inställda till att medla i snatteriärenden medan andra medlingssamordnare var negativt inställda och menade att de inte medlade i snatteriärenden. Orsaken till att medlingsverksamheterna själva beslutar huruvida de ska medla i snatteriärenden kan vara att det saknas ett nationellt huvudansvar gällande tolkning av lagar och föreskrifter åt medlingsverksamheterna. Vidare skulle ett uttalat huvudansvar kunna utmytna i utformande av riktlinjer åt medlingsverksamheterna med förankring i aktuell forskning. Utrymmet för individuell tolkning av lagar och föreskrifter får konsekvensen att rättssäkerheten hotas. Rättigheten att få delta i medling skiljer sig följaktligen åt beroende på vart en person befinner sig i landet då gärningspersoner får olika förutsättningar då det gäller till exempel snatteriärenden. Då Socialstyrelsen ansvarar för tillsyn av det sociala arbetet i Sverige (Marklund, 2011), föreslås att Socialstyrelsen med högre påtaglighet visar sin ansvarsroll och styr medlingsverksamheternas organisation och arbetssätt.

Medlingssamordnarna uppgav även att det inte fanns någon statligt arrangerad utbildning att ta del av. Det innebär i praktiken att varje medlingsverksamhet måste ansvara för att utbilda de som ska arbeta med medlingen. Resultaten stöds av Socialstyrelsen (2012) som menade att kompetensen och kunskapen hos medlare skiljer sig åt mellan kommuner i Sverige. I lag (SFS 2002:445) om medling med anledning av brott står att medlaren ska vara kompetent, rättrådig och opartisk vilket kan ge upphov till fria tolkningar. I avsaknad av ett centralt ansvar och riktlinjer av utbildande av medlare blir det därmed upp till den enskilda kommunen att avgöra vad begreppen kompetent, rättrådig och opartisk innebär. Här återfinns ännu ett hot för rättssäkerheten eftersom det kan vara så att parter behandlas olika beroende på vilken medlingsverksamhet som ansvarar för medlingsprocessen. Vidare visar resultaten att medlingsprocessen faktiskt skiljer sig åt gällande antal deltagare i medlingsmöten. I vissa verksamheter får föräldrar delta, i andra får de inte det, i vissa medlingsverksamheter deltar flera medlare under mötet, i andra deltar endast en. Tidigare forskning anger inte vilken betydelse deltagarnas roll har under medlingsmötet, men faktum kvarstår att medlingsprocessens utformning ser olika ut mellan olika verksamheter.

Av den litteraturgenomgång som författarna till den aktuella studien genomförde återfanns begränsad forskning gällande medling med anledning av brott i Sverige. Den litteratur som fanns härstammade från olika myndigheters rapporter, skrifter och sammanställningar samt avhandlingar. Den aktuella studiens författare anser att utvärderingar och kvalitetssäkring av verksamheter och myndigheter bör ske av oberoende forskare utan ett egenintresse av resultaten.

Resultaten i studien tyder på att ett bristande ärendeflöde påverkar i vilken utsträckning som medlingsverksamhet kan bedrivas och potentiella orsaker till varför ärenden inte inkommer har presenterats. Den aktuella studiens författare menar att det behövs forskning kring hur de olika aktörerna som kommer i kontakt med målgruppen för medling ser på fenomenet medling för att kunna utveckla och bedriva rättssäker medling i Sverige. Resultaten tyder vidare på att det är främst polisen som upplevs brista i inlämnande av ärenden varpå forskning riktad mot polismyndighetens arbete med unga lagöverträdare bör premieras. Welsh et al. (2008) menar att utvärdering av vad ungdomsbrottslighet kostar inte räcker för att ändra politiskt fastställda rekommendationer och riktlinjer. Effektiviteten av preventionsprogram måste också utvärderas för att få veta vad som är den mest kostnadseffektiva lösningen för att bekämpa ungdomsbrottslighet. Med bakgrund av det föreslår den aktuella studiens författare att mer forskning på medlingens effekter på återfall i ungdomsbrott utförs i svensk kontext. En förutsättning för att bedriva forskning gällande medlingsverksamhet i Sverige kräver i stor utsträckning att kommuner följer upp sitt arbete så att det finns tillgänglig data. Idag råder inget uppföljningskrav angående kommunernas arbete med medling vilket är ett problem som därmed bör avhjälpas.

Slutsats

Studier har visat att ungdomsbrott kostar samhället mycket pengar (Cohen, 1998; Cohen & Piquero, 2009; Welsh et al. 2008). Forskning har även visat att traditionella rättsskipningsmetoder så som inlåsning inte påverkar ungdomsbrottsligheten (Stahlkopf et al., 2010). Tanken på det traditionella straffsystemet kan anses vara föråldrad, inte minst då polisen idag både ska fokusera på gärningspersoner och brottsdrabbades situation vilket är en grundläggande idé i den reparativa rättvisan (Marklund, 2011). Medling kan därför anses vara ett bra komplement till det traditionella rättssystemet som bör framhållas vid hantering av ungdomsbrottslighet.

De medlingsverksamheter som bedrivs i Sverige idag är på många sätt välfungerande enbart på grund av medlingssamordnarnas inställning och motivation att driva dem. I många fall tar medlingssamordnarna själva ansvar för att sprida information om medling till andra aktörer och anordnar träffar för att försöka öka uppmärksamheten kring medling och därmed antalet inkomna ärenden. Medlingssamordnarna tar också eget ansvar i att leta utbildnings- och fortbildningsmöjligheter för att kunna genomföra ett bra arbete. Författarna till den aktuella studien anser i enighet med medlingssamordnarna att en fortsatt kunskapsutveckling och arbete med att utveckla välfungerande medlingsverksamheter är av vikt eftersom studier har visat att medling

har en brottspreventiv effekt (Bradshaw & Roseborough 2005; Bradshaw et al., 2006; Nugent et al., 2001; Sehlin, 2009) samt har ökat välmående hos såväl gärningsperson som brottsdrabbad (Choi et al., 2011; Davis, 2009; Umbreit, 1999; Umbreit & Vos, 2000).

Referenser

- Bradshaw, W., & Roseborough, D. (2005). Restorative justice dialogue: The impact of mediation and conferencing on juvenile recidivism. *Federal Probation*, 69(2), 15-21.
- Bradshaw, W., Roseborough, D., & Umbreit, M. S. (2006). The effect of victim offender mediation on juvenile offender recidivism: A meta-analysis. *Conflict Resolution Quarterly*, 24(1), 87-98.
- Brottsförebyggande rådet. (2007). *Medling vid brott: en handbok*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet. (2008a). *Medling vid brott. En sammanfattning av Brås femåriga regeringsuppdrag*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet. (2008b). *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Christie, N. (1977). Conflicts as property. *The British Journal of Criminology*, 17(1), 1-15.
- Christie, N. (2005). *Lagom mycket kriminalitet*. Stockholm: Natur och kultur.
- Cohen, M. A. (1998). The monetary value of saving a high risk youth. *Journal of Quantitative Criminology*, 14(1), 5-33.
- Cohen, M. A., & Piquero, A. R. (2009). New evidence on the monetary value of saving a high risk youth. *Journal of Quantitative Criminology*, 25(1), 25-49.
- Choi, J. J., Green, D. L., & Gilbert, M. J. (2011). Putting a human face on crimes: A qualitative study on restorative justice processes for youths. *Child & Adolescent Social Work Journal*, 28(5), 335-355.
- Davis, R. C. (2009). The Brooklyn mediation field test. *Journal of Experimental Criminology*, 5(1), 25-39.
- Denscombe, M. (2004). *Forskningens grundregler: Samhällsforskarens handbok i tio punkter*. Lund: Studentlitteratur.
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Ejlertsson, G. (2005). *Enkäten i praktiken: en handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62(1), 107-115.
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24, 105-112.

- Jacobsen, D. I. (2007). *Förståelse, beskrivning och förklaring. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Marklund, L. (2011). *Ett brott - två processer: medling vid brott och unga lagöverträdare i Straffprocessen* (Doktorsavhandling, Uppsala universitet, Uppsala).
- Nugent, W.R., Umbreit, M.S., Wiinamaki, L., & Paddock, J. (2001). Participation in victim offender mediation and reoffense: Successful replications? *Research on Social Work Practice, 11*(1), 5-23.
- RPSFS 2008:5. *Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Polisens rutiner för medling med anledning av brott*. Rikspolisstyrelsen: Stockholm.
- Rytterbro, L-L. (2003). Victim and offender viewed from the perspective of mediation. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention, 4*(1), 101-122.
- Sarnecki, J. (2009). *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Sehlin, S. (2009). *Förebygger medling återfall i brott bland unga gärningsmän?: en återfallsstudie av medlingsverksamheterna i Hudiksvall & Örnsköldsvik*. (Licentiatavhandling, Umeå universitet, Umeå).
- SFS 1962:700. *Brottsbalken*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- SFS 2001:453. *Socialtjänstlagen*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- SFS 2002:445. *Lag om medling vid anledning av brott*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Socialstyrelsen. (2012). *Medling vid brott avseende unga lagöverträdare: Uppföljning av hur kommunerna arbetar med medling samt analys av behov av åtgärder för att stödja medlingsverksamheten*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOU 2000:105. *Betänkandet medling vid ungdomsbrott*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Stahlkopf, C., Males, M., & Macallair, D. (2010). Testing incapacitation theory : Youth crime and incarceration in California. *Crime & Delinquency, 56*, 253-268.
- Statistiska centralbyrån. (2012). *Kommunfolkmängd efter kön 1 november 2011*. Hämtad: 2012-03-05 Från: http://www.scb.se/Pages/TableAndChart___325054.aspx.
- Umbreit, M. S. (1999). Victim–offender mediation in Canada: The impact of an emerging social work intervention. *International Social Work, 42*(2), 215-227.
- Umbreit, M., & Vos, B. (2000). Homicide survivors meet the offender prior to execution: Restorative justice through dialogue. *Homicide Studies, 4*, 63-87.
- Uotila, E., & Sambou, S. (2010). Victim–offender mediation in cases of intimate relationship violence ideals, attitudes, and practices in Finland. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention, 11*(2), 189-207.

Welsh, B. C., Loeber, R., Stevens, B. R., Stouthamer-Loeber, M., Cohen, M. A., & Farrington, D. P. (2008). Costs of juvenile crime in urban areas : A longitudinal perspective. *Youth Violence and Juvenile Justice*, (6)3, 3-27.

Wemmers, J-A., & Cyr, K. (2005). Can mediation be therapeutic for crime victims? An evaluation of victims' experiences in mediation with young offenders. *Canadian Journal of Criminology & Criminal Justice*, 47(3), 527-544.

Bilaga 1

Presentation av studiens syfte

Hej!

Vi heter Sofia Eriksson och Linn Gustavsson och läser sista året på kriminologprogrammet vid Mittuniversitetet Sundsvall. Just nu skriver vi vårt examensarbete om medling. Vår studie syftar till att belysa förutsättningar och begränsningar med medlingsverksamheter i svenska kommuner. Vi har slumpmässigt valt åtta kommuner i Sverige för att ingå i studien och din kommun är en av de utvalda. Du har blivit utvald till att medverka i en intervju eftersom du ansvarar för medlingsverksamheten i din kommun. Vi undrar därför om du skulle vilja medverka i en telefonintervju kring medlingsverksamheten i din kommun?

Bilaga 2

Intervjuguide

Intervjun kommer att bestå av flera frågor under åtta teman och frågorna kommer eventuellt att kompletteras med följdfrågor. Intervjun beräknas pågå i ca 30 minuter och kommer att spelas in. Endast jag och min studiekamrat kommer att hantera och lyssna på intervjun, den kommer att skrivas ut i text och innehållet i den kommer ligga till grund får studiens resultat. Inget av det som sägs i intervjun kommer att kunna härledas till dig eller din kommun. Vi eftersöker din personliga uppfattning av medlingsverksamhetens förutsättningar och begränsningar så tänk och prata fritt kring de frågor som ställs.

Mall för frågekonstruktion

Fråga: Tema (Numrering av frågan: huvudtemat för frågan, hållpunkt för analysfasen)

Underfrågor (Frågor som berör det aktuella temat)

Följdfrågor (Eventuell komplettering av ställd underfråga)

Intervjufrågor:

Fråga 1 (Bakgrundsinformation)

- Vad heter du?
- Vilken är din nuvarande tjänst?
- På vilket sätt kommer du i kontakt med medling i ditt dagliga arbete?
- Hur länge har du arbetat med medlingsverksamheten i din kommun?

Fråga 2 (Ärende)

- Hur inkommer medlingsärenden till dig?
- Hur ser ärendegången ut kring medlingarna?
- Finns det etablerade rutiner för hur medlingsärendena ska hanteras?
- Hur anordnas förmöten och hur många hålls innan medlingsmötet?
- Vilka deltar i medlingsmötena? Endast unga? Föräldrar? Osv
- Händer det att samma gärningsperson upprepat förekommer vid medlingsmöten?

Fråga 3 (Resurser)

- Hur mycket tid avsätter kommunen för medlingsverksamheten?
- Hur mycket pengar avsätts till medlingsverksamhet i kommunen?
- Hur många är engagerade i medlingsverksamheten?

Fråga 4 (Samarbete med andra aktörer)

- Hur är samarbetet med socialtjänst?
- Hur är samarbetet med åklagare?
- Hur är samarbetet med kriminalvård?
- Hur är samarbetet med polisen?
- Samarbetar ni med andra non governmental organisations [NGO] verksamheter?
- Samarbetar ni med andra kommuner?

Fråga 5 (Utbildning och kunskap)

- Vilken utbildning har medlarna i din kommun?
- Är medlarna tjänstemän eller lekmän?

Fråga 6 (Förutsättningar)

- Hur upplever du att medlingsverksamheten i din kommun fungerar?

Fråga 7 (Begränsningar)

- Upplever du att det finns svårigheter med medlingsarbetet i din kommun?
- Vilka åtgärder anser du krävas för att medlingsarbetet i din kommun ska bli så välfungerande som möjligt?

Fråga 8 (Återkoppling)

- Sker det någon uppföljning av medlingens påverkan på den brottsdrabbade och gärningsmän?
- Vad är din uppfattning om medlingens påverkan på den brottsdrabbade?
- Vad är din uppfattning om medlingens påverkan på gärningspersonen?

Fråga 9 (Avslutningsvis)

- Har du något ytterligare att tillägga innan vi avslutar intervjun?

Tack för din medverkan!

Får vi höra av oss vid eventuella kompletterande frågor?